

Félremagyarózott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

***„El innen piszkos kulák vénasszony!
Ellensége vagy a rendszernek!-
ránk fogta a puskát is, pedig falubeli volt,
ismertem...”***

Az ötvenes évek szenvedést hoztak a magyar emberek számára. A perek, a munkatáborok és a „csengőfrász” megnehezítették a mindennapi nyugodt életet. A mezőgazdaságot kollektivizálták, a téveszesítés és a kuláküldözés ellehetetlenítette a parasztok önálló termelését.

A „paraszt”, mint fogalom korszakokként eltérő jelentéssel bírt. Használata 1785-ben vált véglegessé, amikor is II. József jobbágyrendelete többek között megtiltotta a jobbágy szó használatát. Helyzetüknek megítélése bonyodalmat okozott a mindenkori aktuális vezetőség számára. Legtöbbször korlátozták függetlenségüket; ilyen korlátnak számított például a röghöz kötés is. A parasztság fő célja a saját tulajdonú földön az egyéni termelés, a család fenntartása; éppen ez a tulajdonság állt szemben a szovjet vezetőség nemzeti reformjaival.

1945 ősén Magyarországon a német uralmat fölvaltotta a kommunista rendszer. A szovjetek Magyarországon tartózkodását a SZEB (Szövetségi Ellenőrző Bizottság) eredményezte. Az évek során befolyásuk egyre erősödött: pár évvel később aktív közreműködésükkel végleg kialakult a kommunista diktatúra.

Az 1945-ös választáson a Kisgazdapárt győzelmével az emberek szemében megcsillanó remény szikrái látszottak kibontakozni. A boldogságot azonban hamar felváltotta a félelem a

vezetés megosztásával. A szovjet típusú önkényuralom kibontakozása Rákosi Mátyás hatalomra jutásával vette kezdetét. A diktatúra az egész országot megviselte, mind gazdaságilag, mind a társadalom szintjén: megkezdődött Magyarország szovjet mintára való megreformálása: „a vas és acél országának” kialakítása volt a

kormányzat fő célja. A harmadik világháborútól való félelem miatt a fegyvergyártás fokozottá

Félremagyarózott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

vált, a hadsereg fenntartása iszonyú mennyiségű pénzeket emésztett fel, mely az ország kimerülését eredményezte. A sztahanovista mozgalmak túlterhelték az embereket, az irreális elvárások száma egyre csak növekedett. A szocializmus eszméire hivatkozva kezdetét vette az államosítás. Ennek negatív hatása a mezőgazdaságot is megviselte. 1948 a horror évévé vált a magyarországi parasztság számára: kialakították a termelőszövetkezeteket és megkezdődött a kulákok szabadságának, életlehetőségeinek korlátozása.

A kulák egy orosz eredetű szó, melynek jelentése a lenini eszmék szerint pók, pióca, vérszívó vagy vámpír, ám valódi értelemben „kizsákmányoló”, így a parasztság bármely rétegének megbélyegzésére szolgált a Szovjetunióban, majd 1948-tól Magyarországon is. Hazánkban hivatalosan a gazdag parasztokat nyilvánították kuláknak, ám valójában elég volt 25 (vagy néhány esetben kevesebb) katasztrális hold föld is, hogy örökre megbélyegezzék a földbirtokosokat, tehát irigység szülte az előítéletet. Ezek az emberek hátrányt éreztek a termelésben: földjeiket elvették, vagyonuktól megfosztották őket. Családjukra munkatábor, kitelepítés, valamint néhány esetben kivégzés várt. A kormány azt tűzte ki célul, hogy a termelőszövetkezetbe becsábítsák az embereket. Ennek fő eszköze a parasztság megtörése volt. Értékeik teljes megfosztásával érték el, hogy ne maradjon más lehetőség a parasztok számára, mint a TSZ.

Az ország összes településén folytak az ellenőrzések. Minden esetben büntetést szabtak ki, melynek elbírálásával a Belügyminisztérium két osztálya- a közrendészeti főosztály, valamint a helyi tanácsok kifejezetten a kulákok megtörésére alakult főosztálya foglalkozott.

Az ellenőrzött parasztokról lista is készült, nevük mellett „K” betűvel. A szabad földbirtokosok telekméreteinek csökkentése, illetve korlátozása mellett Sztálin terve az egyéni termelést korlátozó termelőszövetkezetek

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

kialakítása volt. A kormány előírta a beszolgáltatást, ezzel elvéve az önálló hasznot. A törvény szerint a parasztok értékeik (ez lehetett föld, termés, állat, stb..) egyénre szabott százalékát voltak kötelesek benyújtani az államnak. A magántulajdon elvételével megnőtt a termelősövetkezetekben dolgozók száma, hisz az emberek tovább már nem voltak képesek a meglévő (hihetetlenül csekély) vagyonukkal gazdálkodni. A kormány ezzel elérte a célját. A gyors iparosítás, valamint a mezőgazdaság kollektivizálásának következtében az ipari termelés háromszorosára növekedett, az életszínvonal viszont a háború előtti szint alá csökkent. Az állam a probléma orvoslására a jegyrendszer bevezetését találta kedvező megoldásnak. *„Meg volt szabva, hogy mennyi élelmiszert kapunk. Volt, hogy késő délután beálltam a hentes előtt álló hihetetlenül hosszú sorba és másnap hajnalban édesapám váltott föl.”* A mai fejjel elképzelhetetlennek tűnő ideiglenes jegyrendszer megvalósítása mégis pozitív érzéseket váltott ki az emberekből. *„Lehet, hogy keveset kaptunk, de legalább biztos volt, hogy nem maradunk éhen.”*

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

1948 végén, Szabolcs Szatmár Bereg megye egyik kis mezővárosában, Újfehértón is megkezdődött az orosz uralom. Megalakították az úgynevezett „Lenin TSZ”- t, mely a parasztság korlátozására szolgált. Megkezdődtek az agitálások, mindennaposokká váltak az ellenőrzések. A korszak meghatározásának hitelessége érdekében fontos a visszaemlékezés. A mi generációnk számára a történelem már csak múlt. Nem tudjuk milyen volt a világháború, nem értjük milyen is lehetett pontosan a kommunista rendszer. A hitelesség érdekében mégis létezik egy módszer, mely nagy segítséget nyújthat mindannyiunk számára: nem kell mást tennünk csak beszélgetnünk nagyszüleinkkel.

Apai nagyapám 1932-ben, nagymamám pedig hét évvel később, 1939-ben született Újfehértón. Mind a két család mezőgazdaságból élt, így szinte lehetetlennek tűnt, hogy elkerüljék a kulák sorsot. A nagyszüleim még viszonylag fiatalnak számítottak a negyvenes évek végén, ám emléküik annál több van. A földbirtokaik nagy részét elvették, óriási értékektől fosztották meg őket. A két család egyenrangúan megsínylette az államosítás következményeit.

Nagymamám családja egy akkoriban átlagos családnak számított; hat lány gyermek és kettő fiú alkotta az egységet. A dédszüleim mezőgazdasággal

foglalkoztak, megélhetőségüket a földbirtokok jelentették. A „hivatalos szabályoknak” megfelelően a kulák megkülönböztetés nem illette a családot (csak körülbelül 10 hold földdel rendelkeztek), ám 1945-ben dédnagyapám –hogyan gazdagságát felpezsdítse- megközelítőleg 100 hold földet készült megvásárolni az újfehértói Görög Katolikus Egyháztól. A vételt végezetül törölték, de a terv szemet szűrt a kormánynak és a falubelieknek egyaránt. A lakosok rossz szemmel tekintettek rá, nem volt többé kérdés, hogy a listára felkerül a mi családunk neve is.

Félremagyarózott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

Nagyapámék sorsa még nehezebbnek bizonyult. A 6 lány és 8 fiú gyermeket nevelő család számára az egyetlen hasznot a földbirtokaik jelentették. Értékeiket a mezőgazdaságban, haszonállataikban vélték felfedezni. A családra nehéz sors várt 1948-tól: a kulákküldözés és az ebből származó zsír és bor beszolgáltatása, valamint földjeiknek elvétele ellehetetlenítette a család megélhetését. A stresszt, a kint amit el kellett szenvedniük, nem minden családtag viselte jól. Nagyapám bátyja az öngyilkosságot választotta megoldásként, aminek következtében a család még jobban megtört. Végezetül nem maradt más kiút a csödből, csak a TSZ.

Hogy mélyebben beleássam magam a történelembe, nagymamámmal töltöttem egy délutánt, aki örömmel válaszolt minden kérdésemre a témával kapcsolatban.

- ***Tudnál egy kicsit beszélni az 1900-as évekről? Bármi, ami eszedbe jut! Milyen volt akkor az élet? Milyen volt fiatalnak lenni?***
- A szovjeturalom megnehezítette a mindennapjainkat. Féltünk kimenni az utcára, sehol nem voltunk biztonságban. Veszélyes volt akkor még nappal is gyalog közlekedni, főleg a nőknek. Rengeteg eset volt, amikor fiatal lányokat erőszakoltak meg az orosz katonák. Szörnyű volt a rettegés. Édesanyám rendkívül féltett mindannyiunkat, megtiltotta, hogy bárhová is egyedül közlekedjünk.
- ***Volt, hogy te is katonába botlottál? Nyilván sok katonát lehetett látni akkoriban, de van valami különleges emléked ezzel kapcsolatban?***
- Hála az égnek, csak egyről tudok, azt is csak anyukám mesélte, mert még nagyon fiatal voltam akkor, úgy két-három éves lehettem. Régen gyakran előfordult, hogy az oroszok csak úgy be-ki mászkáltak idegen portákon, bejöttek a házba is, a kamrába, elvették az ételünket. Egyszer hozzánk is bejött egy katona, elmutogatta édesanyámnak, hogy süssön meg egy csirkét, mire visszaér, hát édesanyám úgy tett, ellentmondás esetén rettegtünk volna a következménytől. Ahogy a szovjet a spájzban téblábolt és magyarózott édesanyámnak, megijedtem tőle, és bebújtam az ágy alá. Az azt hitte

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

németet bujtatunk, rögtön fegyvert fogott rám. Anyám sírva odarohant hozzám, kihúzott az ágy alól és mutatta neki, hogy csak egy ártatlan gyerek vagyok. Szörnyű élmény a mai napig is feleleveníteni az ilyen emlékeket.

- ***A családkat kulákoknak nyilvánították, nemde? Ez pontosan mit is jelentett?***
- Már nem mondom meg pontosan, de körülbelül 8-10 hold földünk volt akkoriban, ami nem olyan nagy érték mai szemmel, de akkor tökéletesen elég volt arra, hogy szemet szúrjon a kormánynak. Volt egy kuláklista, amire fölkerült a nevünk. Ez a megbélyegzés igazából minden téren érezhető volt. Én nagyon jó tanuló voltam, közgazdásznak készültem, s mivel az osztályban a legjobb volt az átlagom, biztosan fel is vettek volna gimnáziumba - de hát nem mehettem, kulákok voltunk. Kénytelen voltam elvégezni egy gyorsírói tanfolyamot, csak hogy ne maradjak tehetetlen. Nagyon bántott, hogy megkülönböztettek.
- ***A téeszésítés mennyire érintette a családkat?***
- A téeszésítés rengeteg embert érintett Újfehértón, hisz a lakosságnak jelentős része mezőgazdaságból élt. Mindenki magának termelte meg az ételt, abból gazdálkodtak. Ravasz volt ám a kormány! Embereket küldtek rendszeresen agitálni, jöttek hozzánk négyen-öten is egy nap, hogy menjünk a téeszbe dolgozni. De nem úgy volt az, hogy ha ellent mondtál, békén hagytak! Képesek voltak fél napokat ott ülni, és várni, hogy beadd a derekad.
- ***A te családkodhoz is bementek?***
- Hogyne! Egyszer pont a sógornóm szült, és tudod, hogy akkor még otthoni szülések voltak, és hát anyám ott volt vele és segített. Két napos lehetett a csecsemő, még igen fiatal volt a szülés, és akkor jött az ellenőrzés. Négyen-öten bejöttek és kérdezték, hogy hol a gazda (öt elbújtattuk, hogy ne zargassák). Édesanyám mondta, hogy nincs itthon, erre megkérdezték, hogy miért nincs. Ennyi kellett anyámnak és elvesztette a fejét. Visszakérdezett, hogy „*És fiam, te miért nem vagy otthon? Nem szégyelled magad, hogy itt egy asszony gyerekágyat fekszik, ti meg itt zavarjátok a nyugalmunkat?*”

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

Tűnjetek innen, amíg szépen mondom!” Nagyon dinamikus személyiség volt, többször is szembeszállt a tanáccsal, nem félt senkitől. Mindig úgy tartotta, hogy a sok nehézség végén Isten úgymint megsegít, és akkor majd a gonosz emberek visszakapják a sok rosszat.

- ***Volt olyan, akit munkatáborba deportáltak az ismerőseink, esetleg rokonaink közül?***
- Az öcsém, Bandi öt évig Szibériában volt. Nem tudom leírni a kínt, amit akkor éreztünk. Minden, amit tehattünk az volt, hogy reménykedünk. Vártuk haza szüntelen, de csak nem jött. Két emberre várt ilyen sors a faluban, ő volt az egyik. Öt évig kellett raboskodnia, aztán egyszer csak hazaállított. Óriási csoda volt számunkra, szinte hihetetlen, hogy visszatért. Emlékszem, hogy mindenki arról beszélt akkor Újfehértón. Mikor először megláttuk, felismerhetetlen külső fogadott minket. A tábor teljesen kikészítette; lefogyott, megerőltette magát testileg, lelkileg. Szörnyű volt őt így látni, de a lényeg az volt, hogy visszatért és ez mindent pótol!
- ***Nagyon furcsa, szerintem, hogy sokan fel sem fogják, hogy a mában élni mekkora kincs. A világháborúk, a szovjeturalom meg a sok terror mellett én már nem lennék épelméjű. Egyszerűen nem tudom felfogni, hogy bírták ki az emberek.***
- Bizony-bizony. Becsüljétek meg a mai életet, mert bármennyire is rossznak érzitek a mostani helyzetet, gondoljatok bele abba, hogy a nagyszüleitek, dédszüleitek még többet szenvedtek azért, hogy megteremtsék nektek a mostani világot.

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

A zsarnokság minden korban és minden változatában emberellenes. Esszémet annak a műnek a részleteivel zárnám, mely számomra mindennél jobban kifejezi azt a kort, ahol nem csak az ünnepi gyűléseken, nem csak a terrorisztikus megfélemlítésben, de a hétköznapokban, sőt a gondolatokban is mindent és mindenkit áthatott a zsarnokság, akár akarta, akár nem. A pályázatom címe azt is sugallja, hogy a jövőt is megfertőzte azzal, hogy elérte a hallgatást.

Senki sem hitte volna, hogy egyszer csak múlt időben beszélhetünk róla.

Illyés Gyula

EGY MONDAT A ZSARNOKSÁGRÓL

*Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puskacsőben,
nemcsak a börtönökben,*

*nemcsak a vallató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,*

...

*nemcsak a titkon
félignyílt ajtón
ijedten
besuttogott hírekben,*

*a száj elé hulltan
pisszt jelző ujjban,*

...

*hol zsarnokság van, ott van
jelenvalóan
mindenekben,*

*ott zsarnokság van
az óvodákban,*

Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor titkai

*az apai tanácsban,
az anya mosolyában,*

*abban, ahogy a gyermek
idegennek felelget;*

...

*mert álmaidban
sem vagy magadban,*

...

*tányérban és pohárban,
az ott van az orrban, szájban,
hidegben és homályban,
szabadban és szobádban,*

...

*ha magadban beszélgetsz,
ő, a zsarnokság kérdez,
képzeletedben
se vagy független,*

...

*s mert minden célban ott van,
ott van a holnapodban,
gondolatodban,
minden mozdulatodban;*

...

*hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
belőled bűzlik, árad,
magad is zsarnokság vagy;*

(1950)